

Os hábitats de Interese Comunitario en Galicia.

Fichas descritivas

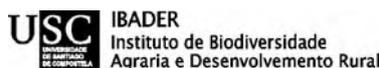

Os hábitats de Interese Comunitario en Galicia. Fichas descritivas

---

Pablo Ramil Rego
Manuel Antonio Rodríguez Guitián
Javier Ferreiro da Costa
Marco Rubinos Román
Luis Gómez-Orellana Rodríguez
Belén de Nóvoa Fernández
Boris Alejandro Hinojo Sánchez
Susana Martínez Sánchez
Carmen Cillero Castro
Ramón Alberto Díaz Varela
Patricia María Rodríguez González
Castor Muñoz Sobrino

GI-1934 TTB
Universidade de Santiago de Compostela

Monografías do IBADER - Lugo 2008

Os hábitats de Interese Comunitario en Galicia. Fichas descritivas

Primeira edición: 2008

Autores: Pablo Ramil Rego; Manuel Antonio Rodríguez Guitián; Javier Ferreiro da Costa; Marco Rubinos Román; Luis Gómez-Orellana Rodríguez; Belén de Nóvoa Fernández; Boris Alejandro Hinojo Sánchez; Susana Martínez Sánchez; Carmen Cillero Castro; Ramón Alberto Díaz Varela; Patricia María Rodríguez González; Castor Muñoz Sobrino

A efectos bibliográficos a obra debe citarse:

Ramil Rego, P.; Rodríguez Guitián, M.A.; Ferreiro da Costa, J.; Rubinos Román, M.; Gómez-Orellana, L.; de Nóvoa Fernández, B.; Hinojo Sánchez, B.A.; Martínez Sánchez, S.; Cillero Castro, C.; Díaz Varela, R.A.; Rodríguez González, P.M. & Muñoz Sobrino, C. (2008). Os Hábitats de Interese Comunitario en Galicia. Fichas descritivas. Monografías do Ibader. Universidade de Santiago de Compostela. Lugo

Deseño e Maquetación: GI-1934 TTB - IBADER

Fotografía: Arquivo fotográfico GI-1934 TTB - IBADER

Ilustracións: GI-1934 TTB - IBADER

ISSN edición Ja dfYgU: 1888-5810

ISSN edición dil ital: 1988-8341

<http://www.ibader.org>

Depósito Legal: C 173-2008

Edita: IBADER. Instituto de de Biodiversidade Agraria e Desenvolvemento Rural. Universidade de Santiago de Compostela, Campus Universitario s/n. E-27002 Lugo, Galicia.

<http://www.ibader.org>

Copyright: Instituto de Biodiversidade Agraria e Desenvolvemento Rural (IBADER).

Colabora:

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE
E DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DO MEDIO RURAL

DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE LUGO
I N L U D E S

IBADER
Instituto de Biodiversidade
Agraria e Desenvolvemento Rural

6 Formación herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formación herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañosas da Europa continental)

Correspondencias

Paleartic	35.1 y 36.31.
Ramsar	Va.
IHG	2.6.1.1.

Denominación oficial

Inglés	Species-rich <i>Nardus</i> grasslands, on siliceous substrates in mountain areas (and submountain areas, in Continental Europe).
Castelán	Formaciones herbosas con <i>Nardus</i> , con numerosas especies, sobre sustratos silíceos de zonas montañosas (y de zonas submontañosas da Europa continental)

Denominación vulgar

Galego	En Galicia este tipo de hábitat forma parte dos conceptos de "braña", "campa", "sestil" e "mallada", de ampla utilización nas áreas montañosas do interior.
Castelán	Cervunales.

Descrición científica

Descrición do Manual de Interpretación dos Hábitats da UE

Pasteiros mestos, secos ou mesófilos, de *Nardus* sobre solos silíceos das áreas baixas a montañas atlánticas, subatlánticas e boreais. A vexetación é moi variada e presenta unha transición continua ao longo destes territorios.

Observacións: o tamaño das representacións deste tipo de hábitat en Galicia é extraordinariamente variable. Polo xeral, os exemplos presentes nas montañas de mediana altitude (Serras Setentrionais, Dorsal Galega) raramente exceden uns poucos metros cadrados e adoitan formar parte de microsecuencias edafotopográficas no contexto de mosaicos de turbeiras e prados húmidos. Pola contra, nas montañas orientais danse condicións ecolóxicas máis apropiadas para este tipo de hábitat, de maneira que en lugares como Ancares, Trevinca ou o Macizo Central ourensán poden chegar a ocupar vastas superficies de varios centos de metros cadrados ou, mesmo, hectáreas.

Características diagnósticas do hábitat

Características estacionais.

Pasteiros de extensión variable que se distribúen que se estenden principalmente polos pisos supra e orotemperado sobre chans ricos en materia orgánica desenvolvidos a partir de materiais silíceos en lugares de topografía deprimida ou áreas higróturbosas.

Fisionomía e estrutura.

Formacións herbáceas densas de aspecto graminoides dominadas por *Nardus stricta* nas que aparecen un elevado número de especies acompañantes, entre as que se poden citar *Trifolium alpinum*, *Campanula hermini*, *Phyteuma hemisphaericum*, *Meum athamanticum*, *Jasione montana*, *Avenula lodunensis* ou *Poa legionensis*.

Variabilidade.

As representacións orotemperadas en contacto con hábitats turbosos presentan polo xeral *Juncus squarrosus* e *Luzula campestris* subsp. *carpetana*; pola contra, nas de tendencia máis seca aparecen *Thymelaea dendrobryum*, *Carex asturica*, *Luzula nutans* e *Dianthus langeanus*, mentres que nas variantes de óptimo supratemperado se atopan *Serratula tinctoria* subsp. *seoanei* e *Portentilla erecta*. As representacións situadas nas montañas de maior influencia oceánica adoitan incluír especies herbáceas como *Arnica montana*, *Carex binervis*, *C. durieui*, *Gentiana pneumonanthe*, *Serratula seoanei*, etc.

6 Formacións herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formacións herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañosas da Europa continental)

Especies indicadoras segundo Manual de Interpretación dos Hábitats da UE

Plantas:

Antennaria dioica, *Arnica montana*, *Campanula barbata*, *Carex ericetorum*, *Carex pallescens*, *Carex panicea*, *Festuca ovina*, *Galium saxatile*, *Gentiana pneumonanthe*, *Hypericum maculatum*, *Hypochoeris maculata*, *Lathyrus montanus*, *Leontodon helveticus*, *Leucorchis albida*, *Meum athamanticum*, *Nardus stricta*, *Pedicularis sylvatica*, *Platanthera bifolia*, *Polygala vulgaris*, *Potentilla aurea*, *Potentilla erecta*, *Veronica officinalis*, *Viola canina*.

Animais:

Miramella alpina

Especies indicadoras para Galicia

Plantas:

Avenula lodunensis, *Campanula herminii*, *Carex asturica*, *Jasione montana*, *Juncus squarrosus*, *Luzula campestris* subsp. *carpetana*, *Merendera pyrenaica*, *Meum athamanticum*, *Narcissus asturiensis*, *Narcissus bulbocodium*, *Nardus stricta*, *Pedicularis sylvatica*, *Plantago alpina*, *Poa legionensis*, *Polygala vulgaris*, *Potentilla erecta*, *Serratula tinctoria* subsp. *seoanei*, *Thymelaea dendrobryum*, *Trifolium alpinum*.

Especies da Directiva 92/43/CEE que poden atoparse no hábitat

Plantas:

Arnica montana, *Gentiana lutea*, *Narcissus asturiensis*, *Narcissus bulbocodium*.

Correspondencia fitosociolóxica

CLASE NARDETEA STRICTAE

Orde Nardetalia strictae

Alianza *Violion caninae*

As. *Nardo strictae*-*Caricetum binervis*

As. *Serratulo seoanei*-*Nardetum strictae*

Alianza *Campanulo herminii*-*Nardion strictae*

As. *Campanulo herminii*-*Trifolietum alpini*

As. *Luzulo carpetanae*-*Pedicularietum sylvaticae*

As. *Thymelaeo dendrobryii*-*Nardetum strictae*

As. *Nardo strictae*-*Genistetum carpetanae*

Hábitats asociados ou en contacto

As formacións de *Nardus* adoitan establecer contacto con diversos tipos de hábitats de interese comunitario, como queirogais secos (4030), augas estancadas (3130, 3160), así como con queirogais húmidos de *Erica tetralix* (4020*).

As formacións de *Nardus* ocupan unha importante extensión no val do río Cenza (Vilariño de Conso).

6 Formación herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formación herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañosas da Europa continental)

Distribución xeográfica

Distribución na Unión Europea

Distribución na Unión Europea

Habitat de ampla distribución na UE.

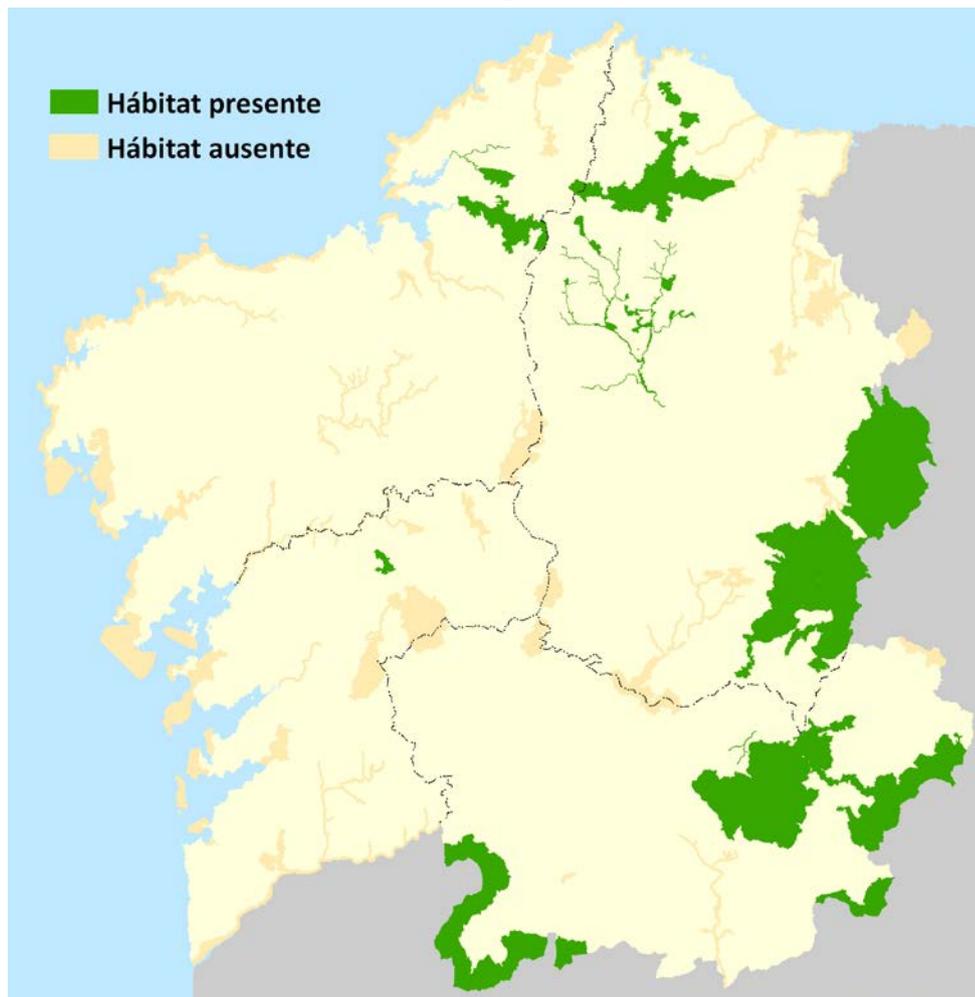
Distribución en Galicia

Habitat frecuente nas áreas montañosas supra e orotemperadas do oriente galego, máis raras noutros macizos montañosos da parte central e meridional.

Distribución na Rede Natura 2000 de Galicia

Presente en diversos espazos de montaña do interior.

Distribución dentro da Rede Natura 2000 de Galicia (Lugares de Importancia Comunitaria)

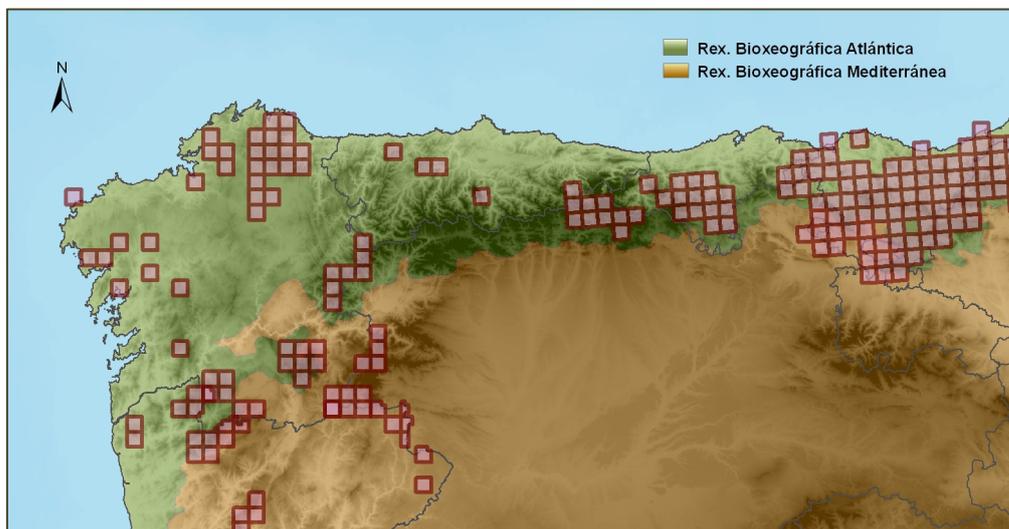

6 Formación herbosas naturais e seminaturais.

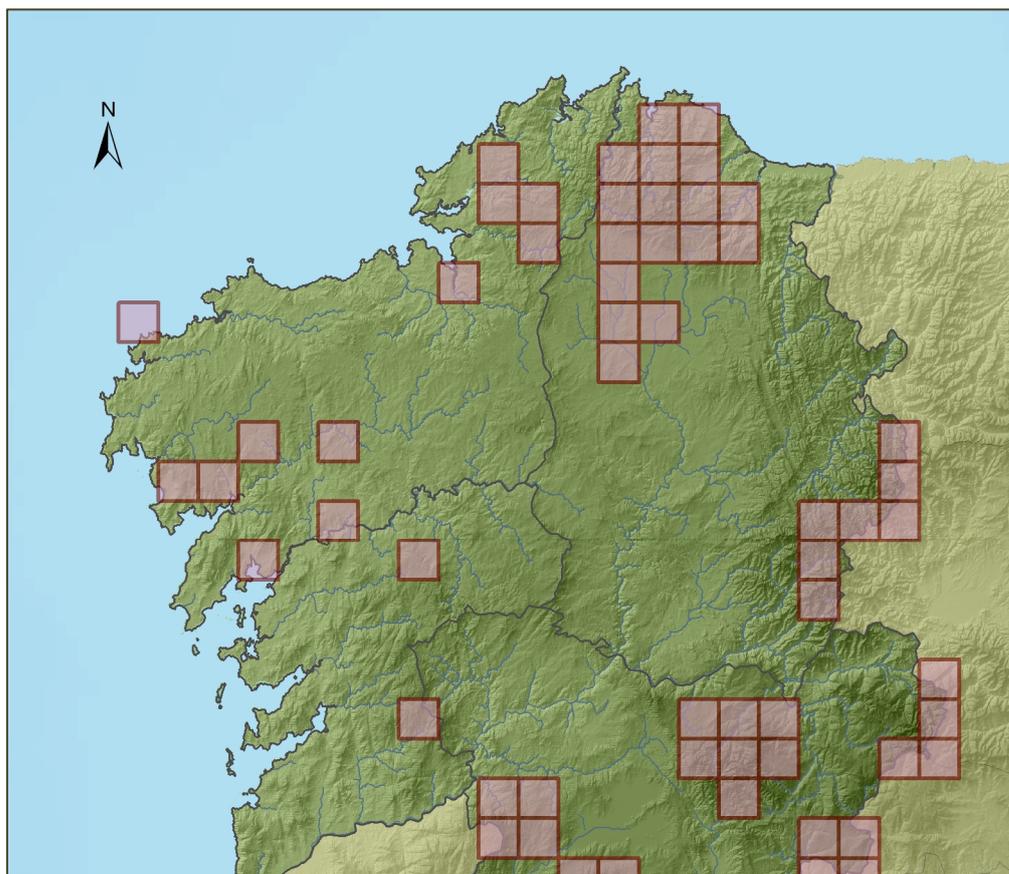
6230* Formación herbácea con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañas da Europa continental)

Área de presenza

Área de presenza no Norte Peninsular por cuadrículas UTM de 100 Km². Distribución a partir da EEA.

Área de presenza en Galicia por cuadrículas UTM de 100 Km². Datos actualizados 2008.

6 Formacións herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formacións herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañosas da Europa continental)

Presenza nos Lugares de Importancia Comunitaria (LIC)

Cod.	Denominación	Prov.	Cod.	Denominación	Prov.
ES1110001	Ortigueira-Mera	C	ES1120015	Serra do Xistral	Lu ●
ES1110002	Costa Ártabra	C	ES1120016	Río Cabe	Lu
ES1110003	Fragas do Eume	C ●	ES1120017	Costa da Mariña Occidental	Lu
ES1110004	Encoro Abegondo Cecebre	C	ES1130001	Baixa Limia	Ou ●
ES1110005	Costa da Morte	C	ES1130002	Macizo Central	Ou ●
ES1110006	Complexo Corrubedo	C	ES1130003	Bidueiral de Montederramo	Ou ●
ES1110007	Betanzos-Mandeo	C	ES1130004	Pena Veidosa	Ou
ES1110008	Carnota-Monte Pindo	C	ES1130005	Río Támara	Ou
ES1110009	Costa de Dexo	C	ES1130006	Veiga de Ponteliñares	Ou
ES1110010	Estaca de Bares	C	ES1130007	Pena Trevinca	Ou ●
ES1110011	Esteiro do Tambre	C	ES1130008	Pena Maseira	Ou ●
ES1110012	Monte e Lagoa de Louro	C	ES1130009	Serra da Enciña da Lastra	Ou
ES1110013	Xubia-Castro	C ●	ES0000001	Illas Cies	Po
ES1110014	Serra do Careón	C	ES1140001	Sistema fluvial Ulla-Deza	Po
ES1110015	Río Anllóns	C	ES1140002	Río Lérez	Po
ES1110016	Río Tambre	C	ES1140003	A Ramallosa	Po
ES1120001	Os Ancares-O Courel	Lu ●	ES1140004	Complexo Ons-O Grove	Po
ES1120002	Río Eo	Lu	ES1140005	Monte Aloia	Po
ES1120003	Parga-Ladra-Támoga	Lu ●	ES1140006	Río Tea	Po
ES1120004	A Marronda	Lu	ES1140007	Baixo Miño	Po
ES1120005	Ás Catedrais	Lu	ES1140008	Brañas de Xestoso	Po ●
ES1120006	Carballido	Lu	ES1140009	Cabo Udra	Po
ES1120007	Cruzul-Agüeira	Lu	ES1140010	Costa da Vela	Po
ES1120008	Monte Faro	Lu	ES1140011	Gándaras de Budiño	Po
ES1120009	Monte Maior	Lu ●	ES1140012	Illas Estelas	Po
ES1120010	Negueira	Lu	ES1140013	Serra do Candán	Po
ES1120011	Ría de Foz-Masma	Lu	ES1140014	Serra do Cando	Po
ES1120012	Río Landro	Lu	ES1140015	Sobreirais do Arnego	Po
ES1120013	Río Ouro	Lu	ES1140016	Enseada de San Simón	Po
ES1120014	Canón do Sil	Lu			

Presenza en Zonas de Especial Protección para as Aves (ZEPA)

Cod.	Denominación	Prov.	Cod.	Denominación	Prov.
ES0000086	Ría de Ortigueira e Ladrado	C	ES1130009	Serra de Enciña da Lastra	Ou
ES0000176	Costa da Morte (Norte)	C	ES0000376	Baixa Limia-Serra do Xurés	Ou ●
ES0000258	Costa de Ferrolterra-Valdoviño	C	ES0000437	Pena Trevinca	Ou ●
ES0000313	Complexo Litoral Corrubedo	C	ES0000001	Illas Cies	Po
ES0000085	Ribadeo	Lu	ES0000087	Complexo Umia-O Grove	Po
ES0000373	Ría de Foz	Lu	ES0000254	Illa de Ons	Po
ES0000372	Costa da Mariña Occidental	Lu	ES0000375	Esteiro do Miño	Po
ES0000374	Ancares	Lu ●			

6 Formacións herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formacións herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañas da Europa continental)

Aspecto das representacións do hábitat en Galicia

Detalle dun cervunal orotemperado no que se aprecia *Gentiana pneumonanthe* en floración, *Potentilla erecta* (flores amarelas pequenas) e pequenas macollas de cervuno, portando as súas típicas espigas xa maduras (Cabeza de Manzaneda, Pobra de Trives).

Aspecto xeral dos cumios de Cabeza de Manzaneda na que se observa un mosaico constituído por formacións de *Nardus* (primeiro plano e ton verde do fondo), turbeiras altas activas con *Eriophorum angustifolium* en frutificación (centro) e queirogais húmidos atlánticas meridionais con *E. tetralix* (fondo esquerda).

6 Formacións herbosas naturais e seminaturais.

6230* Formacións herbáceas con *Nardus*, con numerosas especies, sobre substratos silíceos de zonas montañosas (e de zonas submontañosas da Europa continental)

Aproveitamentos

Aproveitamentos tradicionais do hábitat

Este tipo de hábitat foi aproveitado dende antigo como pasto nas "brañas", "campas" e "malladas" das montañas centrais e orientais de Galicia.

Estado de conservación

Indicadores do estado de conservación do hábitat

O grao de cuberta vexetal e a composición florística son os mellores indicadores para avaliar o estado de conservación do hábitat.

Factores que dificultan ou impiden o estado de conservación favorable

O exceso de pastoreo ou de actividades turísticas (práctica do esquí en Manzaneda e Trevinca) provoca unha deterioración, ás veces irreversible, do hábitat.

Factores que contribúen ao estado de conservación favorable do hábitat

O control da carga gandeira e dos efectos negativos do sobrepastoreo contribúen a mellorar o estado de conservación do hábitat.

Bibliografía

Bellot (1968), Castroviejo (1973b), Morla (1983), Guitián (1984b), Rivas-Martínez et al. (1984), Ortiz (1986), Rodríguez-Oubiña (1986), Fernández Prieto et al. (1987a), Silva-Pando (1990), Rodríguez Guitián & Guitián Rivera (1993 a, 1994, 1996 a, 1996b), Díaz González & Fernández Prieto (1994), Pulgar (1999) e datos propios.

